

Küçükken oynan bir oyun vardır. Birisi gelir ve size cevabı hep “beyaz” olan sorular sorar ve sorularına çok hızlı cevap vermenizi ister. Oyunun bir kuralı vardır; düşünerek cevap vermek yasaktır: Sorular ardı ardına gelir: “Tuz ne renk”, “şeker ne renk”, doktorun gömleği ne renk”... Burada amaç zihninizi “beyaz” rengine odaklamaktır. Ve sonunda final sorusu gelir: İnek ne içer? Burada cevap %99 “süt!” olacaktır. Çünkü beyaz rengine şartlanan zihnimiz inek ile süt ilişkisini kurar ve hızlı düşünmek kuralını çiğnememek adına cevabı verir.

Daha önceki yazılarımda Kuran’da asla geçmeyen bir kelime olan “cariye” kelimesinin çevirilere nasıl girdiği konusunu ayrıntılı incelemeye çalışmıştım. Tabi mesele aslında ilgili tüm kelimeleri incelemeden kapanmıyor bu da bir gerçek. Çünkü meseleyi anlamada tam ve çelişkisiz bir sonuca ulaşmak için karşımıza “köle, cariye” olarak çıkan tüm kelimelerin Kur’anda nasıl kullanıldığını incelememiz lazım. Daha önceki yazılarda özellikle “cariye” kelimesi üzerine yoğunlaşmıştım. Bu yazıda da meselenin başka bir boyutundaki bulgularımı paylaşmaya çalışacağım.

Özetlersek, bizim çevirilere köle ve cariye olarak giren bu kelimeler aslında aşağıda tespit edebildiğim 4 temel kavramın çevrilmiş hali...

- 1- “Meleket eyman” = Sağ ellerinizin sahip oldukları
- 2- Abd
- 3- Rakebe
- 4- Emet

Yani Allah’ın farklı ayetlerde farklı farklı kelimeler ve kavramlar kullanmasına bakılmaksızın bu kelimeler genellikle hem “köle ve cariye” olarak çevrilmiş.

İşte, bu durum yazıma neden bir çocuk oyunu örneği ile başlama ihtiyacı duyduğumu açıklıyor. Çünkü bir kere “kölelik ve cariyelik” konusunda zihni bir şartlanmaya sahipseniz ve bu konuda etraflı düşünmeyi de gereksiz görüyorsanız (nasıl olsa bu meseleler halledilmiş meseleler) o zaman Allah’ın neden farklı farklı kelimeler kullanmış olduğunu araştırmaya gerek duymazsınız veya bir başka deyişler bu konuyu araştırmamış olmanın eksikliğini hissetmezsiniz.

Şimdi size bir ayet ile örnek vermek istiyorum:

Yazının devamında paylaşacağım ayet çevirileri ile birisi pekala “işte Kur’an’da kölelik gayet normal bir durum olarak belirtilmiş hatta örneklere bile girmiş” diyebilir. (diyorlar da)

Nahl 75:

Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen, başkasının malı olmuş bir köle ile katımızdan kendisine

verdiğimiz güzel rızıktan gizli ve açık olarak harcayan (hür) bir kimseyi misal verir. Bunlar hiç eşit olurlar mı? Doğrusu hamd Allah'la mahsustur. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

Hemen başka bir ayet:

Rum 28: Allah, size kendinizden bir misâl verdi: Hiç size rızık olarak verdiğimiz kölelerinizden ortaklarınız bulunur da onlarla siz eşit olur, aranızda birbirinizi saydığınız gibi, onları da sayar mısınız? İşte biz, düşünecek bir kavim için âyetleri böyle açıklıyoruz.

Evet paylaştığım iki ayeti bu çevirileri kullanarak ardı ardına sıralarsanız bir kimse gayet rahat bir şekilde İslam'da köleliğin normal karşılanan bir durum olduğunu savunabilir. Bunun üstüne rivayetler, tarihteki uygulamalar vs. girince de bu durumu iddia eden kişinin iddiaları kuvvetlenmiş gibi gözükabilir.

Ancak durum böyle midir? “Çelişkisiz bir kitap” olan Kuran bize bu konuda ne söylemektedir?

Öncelikle Rum 28'deki ayetin Arapça transkriptini verelim:

Darabe lekum meşelen min enfusikum hel lekum mimmâ meleket eymanukum min şurakâe fî mâ raze^knâkum feentum fîhi sevâun tehâfûnehum kehîfetikum enfusekum^(c) kezâlike nufassilu-l-âyâti likavmin ya'kilûn(e)

Bakın ayette daha önceki yazılarda incelediğim bir kullanım karşıma çıktı: “meleket eyman”. Bu kavramın Kuran boyunca nasıl kullanıldığını önceki yazılarda incelemiştim. “Sağ ellerinizin/anlaşmalarınızın sahip olduğu” olarak Türkçeye çevrilebilecek bu kavramın aslında ifade ettiği durum “bir sözlü veya yazılı, açık veya zımni bir sözleşme akti ile aramızda bağ bulunan kişiler” dir.

Mesela şu ayete bakalım:

4/36: Allaha ibâdet edin, ona hiç bir şey'i eş tutmayın. Anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolda kalmışa, **sağ ellerinizin mâlik olduğu kimselere (memlûklerinize)** iyilik edin. Allah, kendini beğenen ve dâima böbürlenen kimseyi sevmez.

Ayette geçen kavram aynı kavram. Allah bu kavram ile köle ve cariyeleri değil sözleşme akti ile aramızda hukuk bulunan herkesi ifade eden bir kullanım sunuyor bizlere. Eğer buraya köle ve cariye ekleyen varsa **“inek süt içer”** demiş oluyor. Tamamen rivayetlerden ve tarihteki yanlış uygulamalardan gelen zihni şartlanmaların etkisiyle bu yapılıyor. Paylaştığım çeviride bu yapılmamış ama inanın aynı kavrama çeviriyi yapan kişi başka ayetlerde “köle ve cariyeyi” eklemiş fakat şimdi bunun analizine şu an girmeye gerek yok.

4/36'da geçen anne, baba, akraba, yolda kalmışlar, arkadaşlar bizim herhangi bir sözleşme

akti olmadan aramızda bağ bulunan kimselerken ayette sayılmayan “eş” bir sözleşme ile, bir hukuk ile aramızda bağ bulunan bir kimsedir mesela. Aynı şekilde bir işveren isek aynı şekilde işçimiz ile de aramızda bu şekilde bir bağ vardır. Bunun gibi aramızda sözleşme ile (açık veya kapalı, yazılı veya sözlü) bağ bulunan herkes tek tek sayılmamış ve “meleket eyman” kavramı ile Rabbimiz tarafından özüt bir ifade ile bizlere sunulmuş. Düşünmek ve bunu anlamak bize kalmış. İster rivayetler ve söylentiler denizinde boğulursunuz ister rabbin kelimelerini iyice inceler ve çelişkisiz tabloyu görürsünüz.

Rum 28’e dönersek, ayette yine aynı kavram geçiyor: “meleket eyman”

Şimdi ayetin bağlamı insanların şirk koşması..Rum 13’te Allah şirk koşanlardan bahsediyor ve devamında kendi yüceliğinden bize ayetler sunuyor. Tabi bu ayetlerin her birisi de başka başka konular için kilittaşı niteliğinde ancak şu an onlar konumuz değil. ve Allah bize 28. ayette bir misal veriyor.Bu noktada ne demek istediğimi en iyi ifade eden Muhammed Esed çevirisini dikkatle okumanızı isterim:

O size kendi hayatınızdan örnek getirir: Sağ elinizin sahip olduğu kimseleri size verdiğimiz rızık üzerinde [tam yetki sahibi] ortaklarınız olarak görmeye ve böylece [onlarla] bu hakkı eşit olarak paylaşmaya razı olur musunuz? Ve [daha güçlü olan] emsallerinizden korktuğunuz gibi onlar[a danışmadan o hakkı kullanmak]tan korkar mısınız? İşte akıllarını kullanan insanlara mesajlarımızı böylece açıklarız.

Yani sen bir şirketin yöneticisin, bir gün gelmişsin masana odacı kurulmuş evrak imzalıyor bu durum karşısında hiddetlenmez misin? Ayet bu ve buna benzer durumları düşünmemizi istiyor. Ayetin ne kölelikle alakası var, ne cariyelikle...

Gelelim Nahl 75’e:

Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen, başkasının malı olmuş bir köle ile katımızdan kendisine verdiğimiz güzel rızıktan gizli ve açık olarak harcayan (hür) bir kimseyi misal verir. Bunlar hiç eşit olurlar mı? Doğrusu hamd Allah’a mahsustur. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

Ayette “köle” olarak çevrilmiş kelimenin okunuşu şu şekilde: “abden”

Hemen Arapça harfler ile aynı harf ve hareke dizilimi ile “abden” hangi ayetlerde geçiyor bir bakalım:

(Ey) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi. Kehf/65 Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik. Meryem/93 Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahman'a gelecektir. Alak/10 Namaz kılariken bir kulu (Peygamber'i namazdan)?

Nisâ/172

Ne Mesih ve ne de Allah'a yakın melekler, Allah'ın kulu olmaktan geri dururlar. O'na kulluktan geri durup büyüklenen kimselerin hepsini (Allah) yakında huzuruna toplayacaktır.

'Ee? Bakın ayetlerde bahsi geçen konu hep "kulluk".. Peki Nahl 75'de Allah'ın bize kölelikten bahsettiği nereden çıktı?

Acaba ayet bağımsız bir insan ile kendisini bağımlılaştırmış iki Allah kulu'nun kıyasını yapıyor olabilir mi? Birisi helal kazanıyor, zekatını veriyor, infak ediyor, etrafına adalet saçıyor vs., diğeri paranın, patronunun, tüketimin, sistemin vs. vs. bağımlısı olmuş ve diğerrinin tam tersi zelil bir durum içinde...

Delillerimi kuvvetlendirmek için bu noktada çok iyi Arapça bilmeyi çok isterdim fakat Allah'ın kelimelerini inceledikçe "ineğin su içtiğini" anlayabiliyorum artık. Umarım bu yazıyı okuyan ve Arapçası iyi olanlar daha güzel argümanlarla bana yardımcı olurlar.